

Ed. 585. Frumvarp til laga [273. mál]

um breyting á lögum nr. 18 11. maí 1977 um járnblendiverksmiðju í Hvalfirði.

(Lagt fyrir Alþingi á 104. löggjafarþingi 1981—82.)

1. gr.

1. tl. 3. gr. laganna breytist svo sem hér segir:

Í stað orðanna „jafnvirði 13.2 milljóna bandaríkjadollara í íslenskum krónum“ komi: jafnvirði 19 milljóna bandaríkjadollara í íslenskum krónum.

2. gr.

Við 3. grein bætist nýr töluliður, 8. tl., sem hljóði svo:

Að veita sjálfskuldarábyrgð fyrir 55% af láni, er félagið tekur og í heild nemur allt að 6 milljónum bandaríkjadollara eða jafngildi þess í annarri mynt, ásamt vöxtum.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarp það, sem hér er lagt fram, beinist að því að tryggja greiðsluafkomu Íslenska járnblendifélagsins h.f. næstu ár.

Sem kunnugt er hóf járnblendiverksmiðjan á Grundartanga framleiðslu snemma vors 1979.

Afkoma Járnblendifélagsins fyrstu þrjú rekstrarárin hefur orðið talsvert lakari en ráð var fyrir gert. Helstu ástæður þess eru einkum tvær:

Í fyrsta lagi reyndist markaður fyrir kísiljárn á árinu 1980 og þó einkum 1981 miklu lakari en í meðalári og ráð hafði verið fyrir gert í áætlunum. Var þar bæði um að ræða minnkun sölumagns og lækkun söluverðs. Þessu olli fyrst og fremst hin djúpa og langvinna alþjóðlega efnahagskreppa, sem fylgdi í kjölfar olíuverðhækkanna 1979.

Í öðru lagi reyndist fjármagnskostnaður Járnblendifélagsins hærri en búist hafði verið við. Stafaði það annars vegar af lakari rekstrarafkomu, sem fyrir var nefnd, og aukinni lánsfjárbörð af þeim sökum. Hins vegar stafar aukinn fjármagnskostnaður af því, að vextir á erlendum fjármagnsmörkuðum hafa hækkað stórkostlega síðan 1979. Er sú þróun Íslenska járnblendifélaginu, sem hefur nýhafið rekstur og ber því tiltölulega þunga greiðslubyrði, afar kostnaðarsöm.

Á móti þessu kemur, að bygging verksmiðjunnar var mun ódýrari en ráð var fyrir gert og í tæknilegum efnum hefur rekstur verksmiðjunnar gengið mjög vel frá öndverðu.

Um sl. áramót hafði Járnblendifélagið fengið allt það fjármagn, sem félaginu var ætlað í upphaflegum áætlunum um fjármögnun félagsins. Var þar annars vegar um að ræða hlutafé og hluthafalán í samræmi við 1. og 6. tölul. 3. gr. laga nr. 18/1977, en hins vegar og að meiri hluta lán, sem félagið tók sjálft án ábyrgðar frá hluthöfum hjá Norræna fjárfestingarbankanum og öðrum. Þessar lántökur nutu óbeins stuðnings hluthafa á byggingartíma verksmiðjunnar samkvæmt svonefndum lúkningarsamningum, sem gerðir voru í samræmi við 3. mgr. 6. gr. laganna, en þeir samningar eru nú úr gildi.

Vegna áðurgreindra rekstrarþrenginga var greiðslufjárstaða fyrirtækisins hins vegar orðin veik um síðustu áramót og fyrirsjáanleg frekari veiking hennar á yfirstandandi ári.

Járnblendifélagið þarf því á nýju fjármagni að halda til að tryggja greiðslustöðu sína á þessu ári og mæta þeim greiðsluhalla, sem vænta má, þar til ástand á kísiljárnsmarkaði hefur breyst til hins betra.

Járnblendifélagið hefur kynnt hluthöfum sínum, iðnaðarráðuneyti og Elkem A/S, núverandi stöðu félagsins og áætlun framkvæmdastjórnar þess um rekstur og afkomu árin 1982—1985.

Er í þeirri áætlun á því byggt í meginatriðum, að á þessu ári hefjist hægfara þróun til batnaðar frá þeirri lægð, sem ríkt hefur í kísiljárníðnaðinum síðan á miðju ári 1980. Er miðað við það, að á árinu 1985 hafi kísiljárnmarkaður komist í það horf, sem hann var að meðaltali á tímabilinu 1972—81, og að þá verði sala hjá félaginu væntanlega komin í arðvænlegt horf bæði að magni og verði. Þessi framvinda er einkum talin háð hinni almennu þróun efnahagsástands í heiminum, fremur en sérstökum aðstæðum í kísiljárníðnaðinum sjálfum.

Ekki er gert ráð fyrir því, að orkuskortur háí starfsemi á komandi árum.

Járnblendifélagið hefur jafnframt gert ráðuneytinu grein fyrir viðræðum félagsins við viðskiptabanka sína, Den norske Creditbank og Bank of America, og því tilboði sem þeir hafa gert um lausn á fjárhagsvanda félagsins, eins og hann nú horfir við fyrir árin 1982—1985. Tilboðið var lagt fram á stjórnarfundi í félaginu í febrúarmánuði sl.

Tilboð bankanna er byggt á fyrrnefndri rekstrar- og greiðslufjáráætlun Járnblendifélagsins 1982—85, sem þeir hafa rannsakað og fallist á fyrir sitt leyti. Það miðast við að leysa greiðslufjárvanda fyrirtækisins fram til 1985, en þá er talið sennilegt, að rekstrarafkoma fyrirtækisins verði orðin það góð, að það þurfi ekki á frekari fjármagnsfyrirgreiðslu að halda. Tilboðið gerir ennfremur ráð fyrir því, að eigendur fyrirtækisins taki á sig nokkrar nýjar fjárhagsskuldbindingar til viðbótar þeim, sem felast í hlutafjárframlögum þeirra hingað til.

Tilboð bankanna er í meginráttum sem hér segir:

1. Núverandi rekstrarlán 6 millj. bandaríkjadala, sem er hluti af upphaflegu lánsfé, verði endurfjármagnað með öðru láni, sem félagið taki sjálft án ábyrgðar hluthafa, til 7 ára.
2. Veitt verði viðbótarrekstrarlán allt að 4 millj. bandaríkjadala til 3 ára, sem félagið taki sjálft á sama hátt.
3. Veitt verði víkjandi lán með sjálfsskuldarábyrgð hluthafa eftir eignarhlutföllum þeirra að upphæð 6 millj. bandaríkjadala ásamt uppsöfnun áfallandi vaxta í allt að 5 ár.
4. Eigendur leggi fram nýtt hlutafé (eða víkjandi lán) til félagsins eftir þörfum á árinu 1983 eða síðar, sem samkvæmt fyrirbyggjandi áætlun yrði alls 26 millj. N.kr.
5. Að auki er gert ráð fyrir frestun á afborgunum árána 1982 og 1983 af fjárfestingarláni félagsins frá Exportfinans í Noregi, samtals 35 millj. N.kr., og lengingu lánstíma sem því svarar.

Það er einkum fyrirgreiðslan skv. 3. og 4. lið, um 104 millj. kr., sem skiptir beinu máli fyrir hluthafa félagsins, vegna sjálfsskuldarábyrgðar annars vegar og hlutafjárframlaga hins vegar. En samtals nemur sú upphæð, sem hér um ræðir, um 345 millj. kr.

Iðnaðarráðuneytið lét starfshóp á sínum vegum með aðild fjármálaráðuneytis og Ríkisendurskoðunar yfirfara rekstrar- og greiðslufjáráætlanir Járblendifélagsins og hugleiða, hvort skynsamlegt væri, og þá hvernig, að mæta fjármagnsþörf Járblendifélagsins með opinberum ráðstöfunum.

Í skýrslu starfshópsins kemur fram, að hann geti í meginráttum fallist á áætlanir Járblendifélagsins og það álit þess og sérfræðinga Elkem, að þær séu í varkárara lagi. Á hinn bóginn telur starfshópurinn nokkrar líkur á því, að afkoma Járblendifélagsins verði á næstu árum lakari en þessi áætlun gefur til kynna og fjármagnsþörfin að sama skapi meiri.

Starfshópurinn komst engu að síður að þeirri niðurstöðu, að áframhaldandi rekstur járblendiverksmiðjunnar með því sem næst fullum afköstum og án nokkurrar tímabundinnar stöðvunar, væri eftir sem áður langhagkvæmasti rekstrarkosturinn, sem völ væri á. Að áliti starfshópsins helst þessi niðurstaða óbreytt þótt rekstraraðstæður verksmiðjunnar batni ekki frá því sem nú er og jafnvel þótt þær versni enn.

Starfshópurinn er jafnframt þeirrar skoðunar, að miðað við allar aðstæður sé rétt að taka fyrrgreindu tilboði bankanna. Hann leggur hins vegar áherslu á það, að eigendur Íslenska járblendifélagsins búi sig undir að leggja meira fé til fyrirtækisins á komandi árum, annaðhvort í formi hlutafjár eða víkjandi lána til að mæta hugsanlega lakari afkomu, ef til kemur, og/eða draga úr greiðslubyrði fyrirtækisins umfram það, sem bankarnir gera ráð fyrir.

Frumvarp þetta felur í sér tillögu um þær lagaheimildir, sem nauðsynlegar eru til að unnt sé að tryggja greiðslustöðu Járblendifélagsins á komandi árum í samræmi við framangreindar upplýsingar.

Fyrirhugað er að ráðstöfunin skv. 3. lið í fyrrnefndu tilboði bankanna verði látin ganga fyrir þeirri í 4. lið, að öðru jöfnu, og að hún verði framkvæmd þegar á þessu ári, en hlutafjárukning skv. 4. lið verði 1983 eða síðar. Jafnframt er gert ráð fyrir að nota megi þessar aðferðir hvora í annarrar stað, eftir því sem við getur átt, þ. e. hlutafé í stað lánsfjár og öfugt, eins og tillaga starfshópsins gerir ráð fyrir. Ennfremur er gerð tillaga um heimild til hlutafjáruknings umfram það sem tilboð bankanna miðast við og er þar enn farið að tillögu starfshóps iðnaðarráðuneytisins.

Að áliti viðkomandi sérfræðinga; starfshóps iðnaðarráðuneytisins, sérfræðinga hinna erlendu banka, sérfræðinga Elkem A/S og stjórnenda Íslenska járblendifélagsins, er líklegt að ofangreind fjármagnsfyrirgreiðsla nægi til að fleyta Íslenska járblendifélaginu yfir þá greiðslufjárerfiðleika upphafsrekstraráranna, sem fyrirtækið á nú við að etja og stafa, sem

fyrir er sagt, af óvenju óhagstæðum ytri rekstraraðstæðum fyrirtækisins. Gangi framangreindar rekstrarspár eftir mun fyrirtækið ekki þurfa á frekari framlögum eigenda sinna að halda. Þær rekstrarspár eru á hinn bóginn afar háðar efnahagsframvindu í hinum vestræna heimi á komandi árum og geta því brugðist. Álit sérfræðinganna er hins vegar, að meiri líkur séu á frávikum í hina áttina, þ. e. því að fjármagnspörf fyrirtækisins verði minni en hér er gert ráð fyrir. Verði sú raunin á, mun ekki reynast nauðsynlegt að nota þá heimild alla, sem hér er gerð tillaga um.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Gerð er tillaga um heimild til hækkunar hlutfjáreignar íslenska ríkisins í Járblendifélaginu úr jafnvirði þessa hlutfjár 13.2 milljóna bandaríkjadollara í allt að 19 milljónir dollara. Gert er ráð fyrir hækkun um 2.4 milljónir dollara 1983 eða síðar, en rétt þykir að hafa lagaheimildina nokkru rýmri í samræmi við framangreindar tillögur, ef ráðlegt þætti á næstu árum að fjármagna stærri hluta af fjárpörf félagsins með hlutfé, en þeim mun minni með lánum. Gert er ráð fyrir samsvarandi framlagi Elkem A/S.

Um 2. gr.

Greinin felur í sér heimild til sjálfsskuldarábyrgðar ríkisins á láni, sem Járblendifélagið tekur til að fjármagna rekstur sinn og afborganir lána. Lánið, sem yrði víkjandi gagnvart öðrum lánum félagsins, er að upphæð 6 milljónir bandaríkjadollara og safnaði upp vöxtum í 5 ár eftir greiðslugetu félagsins á því tímabili. Hluttur ríkisins af ofangreindri upphæð nemur 3.3 milljónum bandaríkjadollara. Hluttur Elkem A/S er 2.7 milljónir bandaríkjadollara. Vextir af láninu yrðu 0,5% yfir millibankavöxtum í London eins og þeir eru á hverjum tíma.

Um 3. gr.

Parfnast ekki skýringa.